

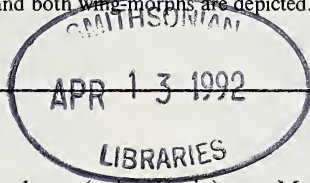
De macroptere vorm van *Myrmecoris gracilis* in Nederland (Heteroptera: Miridae)

BEREND AUKEMA

AUKEMA, B., 1992. THE MACROPTEROUS MORPH OF *MYRMECORIS GRACILIS* IN THE NETHERLANDS (HETEROPTERA: MIRIDAE). - *ENT. BER., AMST.* 52 (3): 25-28.

Abstract: A macropterous female of *Myrmecoris gracilis*, caught in a Malaisé trap placed on a heath in the National Nature Reserve De Hoge Veluwe, represents the first Dutch record of the extremely rare long winged morph of this species. Biological and distributional data of the species are given and both wing-morphs are depicted.

Kortenburg 31, 6871 ND Renkum.

Inleiding

Myrmecoris gracilis (Sahlberg) is in Nederland een zeldzame verschijning: in totaal zijn er slechts dertien vondsten uit vier provincies (Drenthe, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg) bekend (Aukema, 1989). *M. gracilis* is vleugeldimorf: van beide geslachten komen naast dieren met sterk gereduceerde boven- en ondervleugels (micropteren) ook dieren voor met volledig ontwikkelde vleugels (macropteren), die het achterlijf geheel bedekken. Bij de micropteren reiken de hemelytra (fig. 1 en 2), die geen cuneus en membraan bezitten, tot aan het eerste tergiet. Microptere dieren vertonen, zoals de geslachtsnaam al suggereert, een grote gelijkenis met mieren. Ze lijken op die van het geslacht *Formica* in het bijzonder (Reclaire, 1941; Stichel, 1956-1958; Wagner & Weber, 1964). Wat dat betreft kunnen ze verward worden met de larven van de wants *Alydus calcaratus* (Linnaeus) (Alydidae) (Southwood & Leston, 1959). Larven van de eerste drie stadia lijken op *Lasius niger* Linnaeus (Gulde, 1921). Op grond van de kleur worden naast de typische vorm, die roodachtig tot geelbruin is, twee vormen onderscheiden. De forma *rufuscula* Reuter is roodbruin en de forma *fusca* Reuter is zwartbruin (Stichel, 1956-1958; Wagner, 1971).

Myrmecoris gracilis in Nederland

Alle tot dusverre in Nederland verzamelde

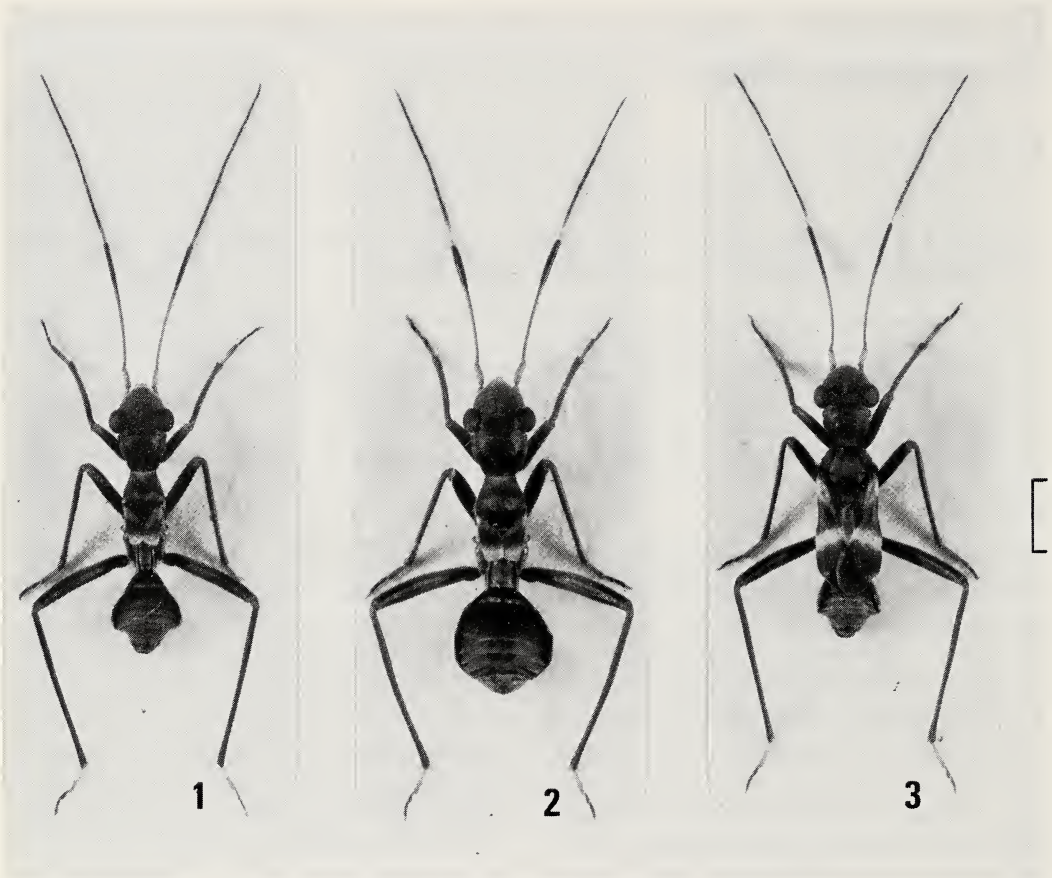
exemplaren (ruim dertig) van *Myrmecoris gracilis* waren micropteer. Aukema (1989) geeft een overzicht van de Nederlandse vondsten.

In 1989 inventariseerde het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem, de insektenfauna van een aantal heideterreinen met behulp van vangpotten, vangkegels en vangtenten. In één van de vangtenten op De Hoge Veluwe, geplaatst op een nat, in 1985 geplagd heideterrein, werd in de vangst van 26.vi-3.vii een macropteer vrouwtje van *Myrmecoris gracilis* aangetroffen. Dit was tevens het enige exemplaar van deze soort, dat tijdens dit project werd verzameld.

De hemelytra van de macroptere vorm (fig. 3), die in geen enkel standaardwerk worden afgebeeld en alleen duidelijk worden beschreven in Stichel (1956-1958) en Kerzhner (1964), zijn donker- tot zwartbruin met een witte vlek aan de basis en een witte mediane dwarsband ter hoogte van de cuneus, die niet duidelijk is afgegrensd van het corium. De membraan is zwart met slechts een enkele cel.

Levenswijze en levenscyclus

Myrmecoris gracilis komt voor op droge heideterreinen onder grassen (schapegras (*Festuca ovina* L.) en bochtige smele (*Deschampsia flexuosa* (L.) Trin.), en struikheide (*Calluna vulgaris* (L.) Hull). Ze wordt vaak in de nabijheid van mierennesten en in het

Figs. 1-3. *Myrmecoris gracilis*, Frankrijk, Forêt de Fontainebleau, 27.vi.1991 (leg. en coll. B. Aukema). 1, micropteer mannetje; 2, micropteer vrouwtje; 3, macropteer mannetje met slecht ontwikkelde hemelytra (schaallijn 1 mm; foto's Th. Heijerman).

gezelschap van mieren van het geslacht *Formica* aangetroffen. Ze leeft op de bodem en voedt zich hoofdzakelijk met bladluizen. De relatie met mieren is niet duidelijk (Southwood & Leston, 1959; Wagner, 1971). Southwood & Leston (l.c.) melden ook het uitzuigen van (in grasstengels afgezette) eieren van *Nostostira* (Miridae) door *M. gracilis*.

Naast de bovenvermelde vondst werd *M. gracilis* na 1960 slechts driemaal in Nederland waargenomen. De auteur verzamelde op 3 en 8.vii.1977 twee mannetjes onder pijpestrootje (*Molinia caerulea* (L.) Moench) op een pas afgeplagd heideterrein in Wijster. R. H. Cobben sleepte bij de Hatertse Vennen op 5.vii.1979 twee mannetjes van pijpestrootje

met hier en daar wat struikheide ertussen en tenslotte verzamelde de auteur op 20.vii.1991 een mannetje en een vrouwtje tussen Frans raaigras (*Arrhenatherum elatius* (L.) Beauv. ex J. & C. Presl) op het niet meer gebruikte spoorwegemplacement van Vlodrop-Station, waar ook struikheide groeide. Ook Melber & Henschel (1981) vonden haar in relatief grote aantallen in *Molinia*-velden in de omgeving van Hannover (Bissendorfer Moor). Ehanno (1987) vermeldde *M. gracilis* uit Frankrijk eveneens van pijpestrootje, maar ook van fio-ringras (*Agrostis stolonifera* L.) en alpen-beemdgras (*Poa alpina* L.). Woodroffe (1960) verzamelde *M. gracilis* in Engeland in aantal tussen mieren van het geslacht *Lasius* op en

onder hopklaver (*Medicago lupulina* L.), die massaal groeide langs een in de heide bij Chobham (Surrey) aangelegde landingsbaan. Incidenteel wordt ze ook wel in mierennesten aangetroffen (Southwood & Leston, 1959), waar ze het broed aan zou vallen. Onder laboratoriumomstandigheden werden poppen en dode mieren onmiddellijk als voedsel geaccepteerd, maar levende mieren werden echter nooit aangevallen. Anderzijds bleek *M. gracilis* een gemakkelijke prooi voor de mieren (Kullenberg, 1946).

Volgens de literatuur worden volwassen dieren tussen midden juni en midden augustus aangetroffen (Wagner, 1952). Southwood & Leston (1959) geven voor Zuid-Engeland (Surrey, Hampshire en Dorset) eind juni tot eind augustus op. Alle Duitse vondsten werden gedaan tussen 13 juni en 28 juli (Rieger et al., 1989) en Ehanno (1987) noemt juni en juli voor Frankrijk. In Nederland werden de eerste volwassen dieren gesignaleerd op 18 juni en de laatste op 24 juli. De eieren, die in oude grasstengels worden gelegd, overwinteren (Southwood & Leston, 1959).

Verspreiding

Myrmecoris gracilis heeft een eurosiberische verspreiding en is bekend uit Denemarken, Noorwegen, Zweden, Finland, Zuid-Engeland, Nederland (fig. 4), Luxemburg, Duitsland, Polen, de Baltische Staten (Litouwen), West- en Zuid-Rusland, Siberië, Frankrijk, Spanje (Catalonië), Zwitserland, Oostenrijk, Hongarije, Tsjechoslowakije, Joegoslavië (Slovenië) en Roemenië (Carvalho, 1959; Gogala & Gogala, 1986; Reichling, 1990; Ribes, 1986; Stichel, 1956-1958). Josifov (1986) vermeldde haar met een vraagteken voor Bulgarije. In de Alpen komt *M. gracilis* tot op 2300 meter hoogte voor (Wagner, 1952).

De macroptere vorm wordt in de literatuur alleen vermeld van een in 1873 door Puton in de Elzas gevangen exemplaar (Wagner & Weber, 1964). Chr. Rieger (Nürtingen, Duitsland) ving op 13.vi.1964 een macropteer vrouwtje in de omgeving van Illmitz, Oostenrijk (Rieger, in litt. 1991). De auteur ving op 27.vi.1991 een

macropteer mannetje in het Forêt de Fontainebleau, waarvan de vleugels overigens slecht ontwikkeld waren (tot aan het vierde tergiet reikend: fig. 3). A. Matocq ving drie dagen later op dezelfde vindplaats naast 22 micropteren (14 mannetjes en 8 vrouwtjes) één mannetje met goed ontwikkelde vleugels.

Dankwoord

H. Siepel, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Arnhem, stelde het tijdens het heidemonitoringsproject verzamelde wantsenmateriaal tot mijn beschikking. A. Matocq (Epinay sur Seine, Frankrijk) gaf toestemming tot het vermelden van zijn vangst en Th. Heijerman maakte de foto's.

Literatuur

- AUKEMA, B., 1989. Annotated checklist of Hemiptera-Heteroptera of The Netherlands. – *Tijdschr. Ent.* 132: 1-104.
- CARVALHO, J. C. M., 1959. Catalogue of the Miridae of the world. Part IV. Subfamily Mirinae. – *Arquivos Mus. nac. Rio de J.* 48: 1-384.
- EHANNO, B., 1987. Les Hétéroptères Mirides de France. II-A: Inventaire et synthèse écologiques. – *Inv. Faune Flore, Paris* 40: i-x, 97-647.

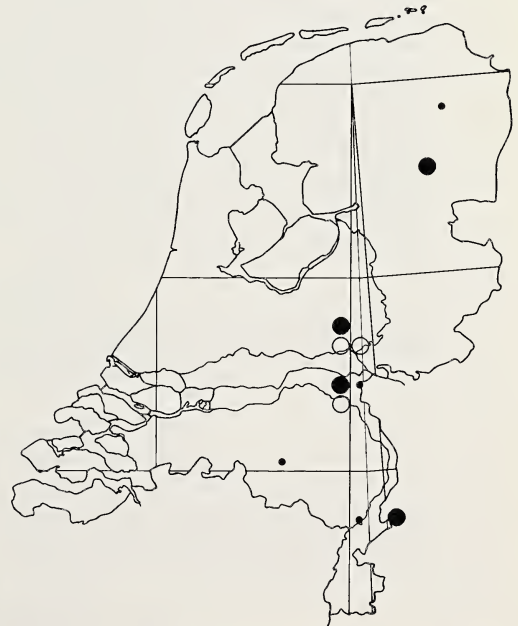

Fig. 4. Verspreiding van *Myrmecoris gracilis* in Nederland. Cirkel: vondsten van voor 1930. Kleine stip: (ook) vondsten van 1930-1960. Grote stip: (ook) vondsten van na 1960.

- GOGALA, A. & M. GOGALA, 1986. Check list of bug species recorded in Slovenia (in het Sloveens). – *Biol. Vest.* 34: 21-52.
- GULDE, J., 1921. Die Wanzen (Hemiptera-Heteroptera) der Umgebung von Frankfurt a. M. und des Mainzer Beckens. – *Abh. senckenb. naturforsch. Ges.* 37: 329-503.
- JOSIFOV, M., 1986. Verzeichnis der von der Balkanhalbinsel bekannten Heteropterenarten (Insecta, Heteroptera). – *Faun. Abh. st. Mus. Tierk. Dresden* 14: 61-93.
- KERZHNER, I. M., 1964. Miridae. In: *Key to insects of the European part of the USSR* (Bei-Benko ed.) 1: 700-765.
- KULLENBERG, B., 1946. Studien über die Biologie der Capsiden. – *Zool. Bidr. Upps.* 23: 1-522.
- MELBER, A. & H. HENSCHEL, 1981. Untersuchungen zur Zusammensetzung der terrestrischen Heteropterenengenschaften im Naturschutzgebiet Bissendorfer Moor bei Hannover (Insecta, Heteroptera). – *Drosera* 1981: 37-46.
- RECLAIRE, A., 1941. Wanssen in mierenneften. – *In Weeren Wind* 5: 181-184.
- REICHLING, L., 1990. Notes hétéroptérologiques. – *Bull. Soc. Nat. luxemb.* 90: 169-178.
- RIBES, J., 1986. Noves dades sobre heteròpters ibèrics. – *Ses. ent. ICHN-SCL* 4(1985): 156-164.
- RIEGER, Chr., H. GÜNTHER & G. BURGHARDT, 1989. Die Wanzenfauna des Naturschutzgebietes "Griesheimer Düne" bei Darmstadt (Insecta, Heteroptera). – *Hessische faun. Briefe* 9: 37-54.
- SOUTHWOOD, T. R. E. & D. LESTON, 1959. *Land and water bugs of the British Isles*: i-iv, 1-436. Warne, London.
- STICHEL, W., 1956-1958. *Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen. II. Europa (Hemiptera Heteroptera Europaea)* 2: 170-907. Berlin.
- WAGNER, E., 1952. Blindwanzen oder Miriden. – *Tierw. Dil.* 41: i-iv, 1-218. Fischer, Jena.
- WAGNER, E., 1971. Die Miridae Hahn, 1831, des Mittelmeerraumes und der Makaronesischen Inseln (Hemiptera, Heteroptera). I. – *Ent. Abh. Mus. Tierk. Dresden* 37, Suppl. i-iii, 1-484.
- WAGNER, E. & H. H. WEBER, 1964. Hétéroptères Miridae. – *Faune Fr.* 67: 1-592.
- WOODROFFE, G. E., 1960. Biological observations on some Hemiptera-Heteroptera made during 1959. – *Entomologist's mon. Mag.* 95(1959): 287-288.

Geaccepteerd 15.ix.1991.